

Микола Іванович Панов

Національна академія правових наук України

Кафедра кримінального права № 2

Національний юридичний університет імені

Ярослава Мудрого, Харків, Україна

Сергій Олександрович Харитонов

Кафедра кримінального права № 2

Національний юридичний університет імені

Ярослава Мудрого, Харків, Україна

Світлана Василівна Панова

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності

імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України

Харків, Україна

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРАДІЖКУ З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО

Анотація. *Боротьба правозастосовних органів нашої держави завжди повинна базуватися на наукових здобутках вчених-криміналістів та позитивному досвіді зарубіжного законодавства. Для ефективного вирішення та досягнення наявних успіхів у боротьбі з таким суспільно небезпечним та достатньо розповсюдженим явищем як крадіжка поєднана із проникненням у житло доцільним є вивчення досвіду інших держав, для подальшого використання із вивченням можливостей його застосування в сучасних українських реаліях. Дані обставини обумовлюють актуальність порівняльно-правового вивчення соціально-правової природи і оцінки досліджуваного нами явища в кримінальному законодавстві інших держав. У статті розглядається такий кваліфікований різновид крадіжки, як крадіжка, поєднана з проникненням у житло у кримінальному законодавстві різних держав пострадянського простору, «нащадків» соціалістичної правової сім'ї, та європейських держав. Проаналізовано існуючий зарубіжний досвід із застосуванням порівняльно-правового методу, що дає уявлення про дане явище, виходячи із законодавчого закріплення та кримінально-правової оцінки. Звертається увага, на різні підходи законодавчого визначення цього кваліфікованого виду крадіжки та відповідальності за нього. Метою статті є вивчення та аналіз норм-заборон, які спрямовані на забезпечення охорони та недоторканності майна, що знаходиться у житлі і мають нормативне закріплення у відповідних статтях кримінального законодавства зарубіжних держав. Для цього, перш за все, слід дослідити специфіку законодавчого закріплення, проаналізувати їх кваліфікуючи «відмінності», а також виявити «місце», що посідає аналізований різновид крадіжки порівняно з іншими її видами у різних правових системах. Порівняти відповідальність за крадіжку поєднану із проникненням у житло в різних країнах за їх типом та тяжкістю.*

Ключові слова: *крадіжка, законодавство зарубіжних держав, порівняльний аналіз, корисливі злочини, злочини проти власності.*

Mykola I. Panov

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Department of Criminal law № 2
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Sergiy O. Kharytonov

Department of Criminal law № 2
Yaroslav Mudryi National Law
University, Kharkiv, Ukraine

Svitlana V. Panova

Academician Stashis Scientific Research
Institute for the Study of Crime Problems
National Academy of Law Sciences of
Ukraine, Kharkiv, Ukraine

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF FOREIGN CRIMINAL LEGISLATION ON LIABILITY FOR THEFT WITH PENETRATION INTO HOUSING

Abstract. *The struggle of law enforcement agencies of four states should always be based on the scientific achievements of criminologists and the positive experience of foreign legislation. To effectively address and achieve existing successes in combating such a socially dangerous and widespread phenomenon as theft combined with burglary, it is advisable to study the experience of other countries, for further use and study the possibilities of its application in modern Ukrainian realities. These circumstances determine the relevance of the comparative legal study of the socio-legal nature and assessment of the phenomenon we are studying in the criminal law of other states. The article examines such a qualified type of theft as theft, combined with the penetration of housing in the criminal law of various post-Soviet states, «descendants» of the socialist legal family, and European states. The existing foreign experience is analyzed using the comparative legal method, which gives an idea of this phenomenon, based on the legislative consolidation and criminal law assessment. Attention is drawn to the different approaches to the legislative definition of this qualified type of theft and liability for it. The purpose of the article is to study and analyze the norms-prohibitions, which are aimed at ensuring the protection and inviolability of property in the home and have a normative enshrinement in the relevant articles of criminal law of foreign countries. To do this, first of all, it is necessary to investigate the specifics of the legislative consolidation, to analyze them by qualifying «differences», as well as to identify the «place» occupied by the analyzed type of theft compared to other types in different legal systems. Compare the responsibility for theft combined with breaking into homes in different countries by their type and severity.*

Keywords: *theft, foreign legislation, comparative analysis, self-interested crimes, crimes against property.*

ВСТУП

XXI сторіччя здебільшого характеризується процесами глобалізації, що в свою чергу змушує держави уніфікувати своє законодавство у зв'язку з різноманіт-

ними інтеграційними процесами. Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом зобов'язує нашу державу провести реформу українського законодавства, в тому числі й кримінального та привести його до відповідності вимогам ЄС.

Боротьба із злочинністю та приведення національного законодавства до вимог ЄС потребує не лише поглибленого дослідження зовнішніх їх проявів у суспільстві та їх детермінант [1, с. 457–473], а й оптимального законодавчого забезпечення охорони найбільш значущих для суспільства відносин [2, с. 1–11]. Одним із багатьох напрямків боротьби зі злочинністю є побудова ефективного кримінального законодавства [3, с. 166–183]. Підходи до реструктуризації боротьби зі злочинністю через просте запозичення діючого у інших країнах позитивного досвіду є дією «навімання». Кримінально-правова норма, яка відповідає сучасним суспільним вимогам підвищує ефективність роботи правоохоронних, досудових, судових органів, сприяє зниженню рівня латентності і рецидивної злочинності та певним чином впливає на правосвідомість громадян.

З усього масиву загально кримінальних корисливих правопорушень, за даними статистики, крадіжки займають головуюче положення. У структурі крадіжок чужого майна «крадіжка, поєднана з проникненням у житло», займає особливе місце, оскільки відрізняється ускладненим характером об'єктивної сторони, підвищеним ступенем суспільної небезпечності як самого злочинного посягання, у порівнянні з іншими видами крадіжок, так і антисоціальними властивостями особи злочинця, що вчиняє таке суспільно небезпечне посягання. Висока суспільна небезпечність крадіжок з проникненням у житло полягає у тому, що, по-перше, вони посягають не лише на суспільні відносини власності, а й на одне з конституційних прав – право на недоторканість житла громадян, по-друге, заподіюють, як правило, значну як матеріальну, так і моральну шкоду потерпілим, по-третє, є одними із самих професійних видів майнових кримінальних правопорушень, у зв'язку з чим мають низький рівень розкриття та достатньо велику схильність до рецидиву.

За останнє десятиліття відповідно до даних офіційної статистики по Україні «крадіжок з квартир» було обліковано у 2010 р. – 32781, 2011 р. – 24 930, 2012 р. – 21 443, 2013 р. – 17450; 2014 р. – 18 992, 2015 р. – 21 379, 2016 р. – 27 204, 2017 р. – 25 171, 2018 р. – 20 228, 2019 р. – 16634, 2020 р. – 10 470. Показники і динаміка цих даних свідчить про органічний системний зв'язок із статистичними показниками крадіжок та у середньому складають близько 10% від них.

Одним із напрямків для зміни концептуальних парадигм боротьби з крадіжкам, поєднаним із проникненням у житло є дослідження сутності цього явища не тільки з національних позицій, а і через системний аналіз нормативного закріплення в кримінальному законодавстві країн, що належать до різних правових сімей. Відповідальність за крадіжку, поєднану з проникненням у житло закріплена в різних кримінальних законодавствах світу та має свій індивідуальний об'єм.

Впливають на дане визначення у кожній окремій правовій системі сукупність ідеологічних, політичних, економічних, культурних та інших факторів, певні історичні мінливості, етнічні і моральних цінності, що через закріплення у законодавстві наповнюють його внутрішнім змістом і певним сенсом. Тому, достатньо важливим є вивчення закордонного визначення розглядуваного явища в диспозиції кримінальної норми, її місця с поміж інших злочинів та оцінки (через санкцію).

Питання порівняльно-правового дослідження кримінального законодавства зарубіжних держав щодо крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, як правило розглядалися в рамках загального порівняльного аналізу кримінального права, злочинів проти власності або ж у розгляді інституту крадіжки. Можна виділити таких українських вчених Хавронюк М. І., Назаренко А. М., Джу́жа О. М., Орлов Ю. В., Шостко О. Ю., Старовойтова Ю. Г., Соловійова А. М. та ін. Разом з тим, у науковій літературі даний вид крадіжки розглядується не так ретельно або в незначному обсязі, що говорить про необхідність проведення більш комплексного дослідження з цього питання.

Сучасне порівняльне правознавство, акумулюючи досвід чинних правоустроїв країн світового співтовариства, дозволяє не лише використовувати різні варіанти рішень конкретної юридичної проблеми, але і розглядати їх в історичному аспекті, надаючи тим самим можливість оцінити через порівняння ефективність рішення, яке приймається на національному рівні [4, с. 22–23]. Як зазначали науковці порівняльний метод найчастіше застосовується для дослідження правової системи суспільства та може слугувати для: тлумачення права; уніфікації чи розмежування його норм; встановлення загальноновизнаних правових принципів; оцінки співвідносності правових норм та інститутів; виявлення позитивного та негативного правотворчого та правозастосовного досвіду, зокрема кримінологічної неефективності норм права; передбачення можливого рішення зі спірного питання й уникнення помилкового рішення; перспективного планування законодавчої діяльності; зміни законодавства тощо.

Як справедливо зазначав, ще століття тому, видатний вчений Н. С. Таганцев: «Життя різних народів свідчить, що усюди і завжди здійснювалися і здійснюються діяння, які за різними ознаками не тільки визнаються недозволеними, але і викликають певні заходи з боку суспільства і держави, направлені проти людей, що їх вчинили, діяння, що визнаються злочинними...» [5, с. 19].

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для виконання завдань наукової статті та досягнення зазначеної мети автори в процесі роботи спиралися на загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання (систему принципів та способів призначених для побудови теоретичної та практичної діяльності), які використовуються в правовій науці. [6, с. 170–183]

Діалектичний метод пізнання трактується філософами, як система правил (вимог), що сформульовані на підставі знання закономірностей, які притаманні

сфері досліджуваної дійсності. При цьому основними принципами зазначеного методу пізнання є: принцип єдності індукції та дедукції – сходження від одиничного до загального та навпаки, принцип всебічного відображення, принцип активності, принцип єдності історичного і логічного, принцип єдності аналізу і синтезу, принцип взаємозв'язку та кореляції якісних і кількісних характеристик, принцип детермінізму, принцип історизму, принцип суперечності, принцип діалектичного заперечення, принцип сходження від абстрактного до конкретного. Цей метод надав можливості з'ясувати зміст і співвідношення таких термінів (понять) як розкрадання, заволодіння, обманне вилучення, захоплення, викрадення, привласнення. Універсальний характер формально-логічного(догматичного) методу надав можливість проаналізувати зміст кримінально-правової норми, в якій передбачена відповідальність за крадіжку через призму відповідності останньої правилам та законам формальної логіки. Ці правила (прийоми) завжди повинні використовуватися при дослідженні будь-яких кримінально-правових явищ, тому що розуміння понять, термінів, категорій, які використовуються в науці кримінального права неможливі без застосування відповідного логічного розумового процесу. Історико-правовий метод наукового дослідження став в нагоді для пізнання суспільних явищ та процесів в історичній ретроспективі. Сутність цього методу під кутом мети наукової статті полягає у вивченні всіх процесів та змін, що відбуваються у кримінальному законодавстві в динамічному розвитку в зв'язку з конкретними етапами історії суспільства. Це дозволяє отримати знання про події, явища, законодавчі постанови, юридичну практику, що існували в різні періоди життя людської спільноти, і робити відповідні теоретичні висновки. Важливим прийомом історичного методу є наукова (уявна) реконструкція подій минулого з тим, щоб скласти про них максимально повне уявлення в конкретиці часу і простору. В результаті створюється інформаційна основа для висновків про ті чи інші історичні закономірності (закономірності в зародженні та розвитку того чи іншого конкретного об'єкта), що становить вже предмет історії.

Порівняльно-правовий (компаративний) метод, який використовувався в дослідженні в якості головного, став підґрунтям визначення різних концептуальних підходів щодо терміну проникнення в житло в кримінальному законодавстві країн пострадянського простору, деякі з яких вже набули статусу повноправних членів Європейського союзу (Естонська Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка), а також таких розвинутих країн, як: Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Швеція, Республіка Австрія, Французька Республіка та ін. Цей метод надав можливості визначити дві характерні риси сучасного кримінального законодавства континентальної Європи. По-перше, прослідковується тенденція до гармонізації законодавства цих країн, в тому числі й кримінального, що має прояв у фактичному створенні загальноєвропейського законодавства у межах Ради Європи та Європейського Союзу. По-друге, кримінальне законодавство декількох європейських держав (Федеративна Республіка Німеччина, Респу-

бліка Австрія, Французька Республіка), які були у відповідні історичні періоди найпередовіші та й зараз залишаються такими, суттєво вплинули на розвиток кримінального законодавства одна одної, та потім стали орієнтиром для реформування кримінального законодавства всіх інших європейських держав.

Нормативно-правовою базою дослідження стали: Лісабонська угода – угода що змінює Угоду про Європейський Союз і Угоду про заснування Європейської спільноти (Лісабон, 13 грудня 2007 р.), Довідник Метаданих Евростату (ESMS), Міжнародна класифікація злочинів для статистичних цілей (ICCS) Управління ООН по наркотикам і злочинності (UNODC), кримінальні кодекси України, Республіки Беларусь, Литовської Республіки, Естонської Республіки, Республіки Молдова, Федеративної Республіки Німеччина, Французької Республіки.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Злочинність має первинний характер. Боротьба з нею в ряді випадків є відповіддю суспільства і держави, але вона не завжди своєчасна, адекватна, цілеспрямована і ефективна [7, с. 281–285]. Кожна держава представляє собою уніфіковану правову систему де в рамках кримінального законодавства встановлюється своє визначення того чи іншого злочину і відповідальність за нього [8, с. 1–12]. Правова система є системою, що складається з юридичних понять і зв'язків між ними, в яких в абстрагованій формі відображено певні аспекти реального світу. Юридичні поняття відображають юридичне значення факторів реального світу, зв'язки між юридичними поняттями – юридичну значущість від зав'язків між такими факторами [9, с. 25]. Тому, важливо прослідкувати, як у різних правових системах склалися відносини в сфері забезпечення охорони та недоторканності майна яке знаходиться у житлі.

Зважаючи на різні впливи на національні законодавства держав, які входять до таких напівуніфікованих систем як Європейський Союз (ЄС), СНД або колись існуючий РССР держави за своїми ознаками все ж таки можна поділити на дві групи. Першу групу формують держави Євросоюзу (Федеративна Республіка Німеччина, Естонська Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Королівство Швеція, Республіка Польща, Республіка Австрія, Французька Республіка та ін.). Другу – пострадянські країни (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизія, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменія, Узбекистан, Україна)¹. Не можна не виділити загальне в кримінальному законодавстві і тих держав, що колись входили до радянського простору, ознаки правових систем яких містять особливості притаманні соціалістичній правовій моделі. Так, на території бувшого Радянського Союзу було розташовано 15 республік, три з яких є державами-членами ЄС, дев'ять членами СНД. Багаторічний вплив превалюючого класового радянського права на ці держави,

¹ Далі за текстом, для зручності, в назві країн не будуть використовуватися форми державного устрою.

безумовно, відбився і на кримінальному законодавстві останніх. Але, натепер, в кримінальному законодавстві колишніх «союзних» республік склалося неоднозначне викладення диспозиції крадіжки як злочину, та відповідальність за нього. Ті країни (Литва, Латвія, Естонія), які стали частиною європейської зони поступово відмовилися від радянської правової моделі і адаптували систему свого кримінального законодавства під «європейські» вимоги. Дане явище є закономірним, бо відповідно до вимог Лісабонського договору значно розширюються можливості Європейського Союзу впливати на кримінальне законодавство держав-членів, сприяти його уніфікації. Загалом, правові системи тих держав, які історично зазнали комуністичного впливу, окрім зазначених вище, мають особливості, де в побудові законодавства все ще залишаються певні ознаки притаманні соціалістичному праву. Наприклад, Україна, хоча і відноситься до романі-германської (континентальної) правової сім'ї, тяжіє до східноєвропейської правової традиції [10].

І, хоча, суттєвої відмінності не виокремлюється науковці відзначають лише дві відмінності. По перше, в зарубіжних країнах кількість кодексів більше, що свідчить про іншу оцінку законодавцем ступеня важливості деяких суспільних відносин, а відповідно, і необхідності більш «високого» рівня їх правового регулювання. Друга особливість європейських кодексів полягає в тому, що в їх статтях, як правило, присутні всі елементи структури правової норми (гіпотеза, диспозиція і санкція). Продовжуючи вищевказані приклади, відзначимо, що у Франції не тільки права і обов'язки, а й відповідальність лікаря регламентована в Кодексі про охорону здоров'я; санкції за порушення правил дорожнього руху згруповані в Дорожньому кодексі, а відповідальність викладача чітко прописана в Кодексі про освіту.

Основна відмінність, на нашу думку полягає в різному економічно-соціальному рівні держав. Що стосується кримінального законодавства то відмінності прослідковується в побудові самої кримінально-правової норми, а саме у викладенні диспозиції крадіжки із зазначенням притаманних їй обов'язкових ознак [11, с. 125–139].

Крадіжка, як явище і злочин притаманна багатьом країнам і правовим системам світу (якщо не всім). В кримінальному законодавстві зарубіжних країн про інститут крадіжки мають досить різні уявлення, що виражається в не однаковому трактуванні і нормативному закріпленні. Статтею 185 КК України надано поняття крадіжки та визначено її кваліфіковані види. Під «крадіжкою» у вітчизняному кримінальному законодавстві розуміють таємне викрадення чужого майна. Ознака «таємності», як єдиний обов'язковий, нормативно закріплений спосіб вчинення крадіжки більше притаманний країнам пострадянського простору. Практично ідентичним з українським є викладення в диспозиції ст. 205 КК Білорусі поняття крадіжки – таємне викрадення майна (крадіжка) [12]. Крадіжку, як «таємне розкрадання» закріплено у Кримінальних кодексах Азербайджану, Вірменії, Грузії,

Казахстану, Киргизії, Молдови, Російській Федерації, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану.

В кримінальному Кодексі Латвійської республіки [13] статтею 175 до обов'язкових ознак включено поряд з таємним і відкритий спосіб вчинення крадіжки. Треба зазначити, у кримінальному законодавстві більшості Європейських країн немає вказівки на таємність або відкритість крадіжки. Кримінальна відповідальність настає за дію: «заволодіння» (Естонія, Польща), «вилучення» (Естонія, Болгарія, Німеччина), «обманне вилучення» (Франція), «захоплення» (Литва), «викрадення» (Латвія), «привласнення» (Чехія, Королівство Швеція) майна або чужого майна. Все це свідчить, про неоднаковість розуміння самого інституту крадіжки. Бо, порівняно з вітчизняним нормативним викладенням, та більшості пострадянських держав, в деяких європейських державах у поняття крадіжки включаються ознаки і грабежу (Болгарія, Естонія) і ознаки розбою (Республіка Австрія, Чехія), і навіть шахрайства (Франція).

Також характерним для держав Європейського союзу включати у поняття крадіжки обов'язкове визначення мети. Наприклад, у ст. 199 Кримінального кодексу Естонської республіки [14], крадіжкою визнається *вилучення чужого рухомого майна з метою незаконного привласнення*. Така ж мета при вчиненні крадіжки закріплена у кримінальному законодавстві Польщі, Австрії, Німеччини та ін.

Не дивлячись на особливості у визначенні крадіжки, в державах з різним правовими системами, крадіжка, вчинена з «проникненням», «вторгненням», «потраплянням» (Авт. – ці поняття є тотожними за змістом і загалом несуть однакове змістовне навантаження) без вказівки на місце, або з конкретно визначеним місцем (будівля, приміщення, сховище, житло, квартира, церква...) завжди виступає кваліфікованим злочином, що тягне застосування більш суворого покарання. Такий злочин, як крадіжка з проникненням широко визнається у світі і має закріплені визначення у кримінальному законодавстві. Так у певних державах даний різновид крадіжки охоплюється поняттям «берглері». Берглері (англ. Burglary – крадіжка зі зломом), специфічний для англосаксонської системи права (США, Великобританія, Ізраїль, Японія та ін.) вид злочину проти власності або проти недоторканності власності, що виражається в проникненні з подоланням фізичної перешкоди в чуже приміщення (житло, автомобіль) для здійснення в ньому крадіжки або іншого злочину, якщо приміщення знаходиться у володінні іншої особи, і якщо порушник проникає в нього без законного права або дозволу. Як можна помітити склад берглері містить в собі не тільки крадіжку або грабіж, скоєний з проникненням до приміщення, но і цілий перелік інших діянь. Саме тому берглері лише частково можна віднести до майнових злочинів. До речі, відповідно до кримінального права США берглері являє собою незаконне проникнення в приміщення з метою скоїти там будь-який злочин. У відповідності до КК штату Нью-Йорк берглері розглядається як посягання, споріднене злочинному порушенню (тобто незаконному проникненню до житла), а не як один із майно-

вих злочинів. ФБР підрозділяє крадіжки зі зломом на три категорії: 1) проникнення у приміщення, скоєне із застосуванням сили; 2) незаконне проникнення без застосування сили; 3) спроба насильницького проникнення в приміщення [15, с. 267].

У Довіднику Метаданих Евростату (ESMS) містяться характеристики та описи зареєстрованих правопорушень по категоріям для цілей їх ідентифікації. Відповідно до нього берглері визначається як отримання несанкціонованого доступу до частини будівлі / житлового приміщення або інших приміщень, в тому числі із застосуванням сили, з метою крадіжки товарів (злomu і проникнення). «Крадіжка зі зломом» повинна включати, де це можливо, крадіжку з будинку, квартири або іншого житлового приміщення, фабрики, магазину або офісу, з військової установи або з використанням фальшивих ключів. Це повинно виключати крадіжку з автомобіля, з контейнера, з торгового автомата, з паркувального лічильника і з обгородженого поля / комплексу [16].

Згідно до Міжнародної класифікації злочинів для статистичних цілей (ICCS) Управління ООН по наркотикам і злочинності (UNODC) [17] класифікують берглері як крадіжку зі зломом, що відноситься до злочинів направлених виключно проти власності відповідно до розділу 0501, підрозділом 05 і поділяється на «Крадіжку з проникненням, що скоєна у приміщенні комерційного підприємства» і «Крадіжка з проникненням, що скоєна в приватному жиллому приміщенні», яка, в свою чергу ділиться на скоєну із капітального приватного житлового будинку або не капітального.

У вітчизняному Кримінальному кодексі такий різновид крадіжки як крадіжка, поєднана із проникненням у житло закріплено ч. 3 ст. 185 поряд з іншими кваліфікованими видами: «*Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, або що завдала значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.*» Подібним до вітчизняного є викладення цієї норми п. с) ч. (2) ст. 186 КК Республіки Молдова [18] – *шляхом проникнення в приміщення, інше сховище або житло.* У кримінальному кодексі Республіки Білорусь (в рамках ч. 2 статті 205) закріплено відповідальність тільки за *крадіжку, скоєну повторно, або з проникненням групою осіб, або з проникненням у житло.* Без відповідальності за проникнення в інші місця. Загальним у визначенні даного різновиду крадіжки цих держав (Білорусь, Молдова, Україна) є відсутність прописаної у нормі кваліфікуючої ознаки незаконності: відповідальність настає за «*крадіжку поєднану з проникненням...*» із зазначенням місця скоєння. В кримінальних законодавствах інших пострадянських країн закріплюється кваліфікуюча ознака «незаконності» або «протиправності», тобто кримінальна відповідальність настає за *крадіжку з незаконним (протиправним) проникненням у житло (жиле приміщення).* Так, за Кримінальним кодексом: Вірменії, Грузії, Киргизії, Росії, Таджикистану, відповідальність настає за *крадіжку з незаконним проникненням у житло;* Казахстану – *крадіжку з незаконним*

проникненням в жиле приміщення; Узбекистану – крадіжку з протиправним проникненням у житло.

Можна зазначити, що крадіжка з проникненням притаманна практично всім розглядуваним кримінальним законодавствам, але не у всіх є точне визначення місця її скоєння, і мова йде не тільки про житло. Відсутність визначення місця вчинення крадіжки у кримінальному законодавстві притаманна Європейським державам. Зокрема у Кримінальному кодексі Республіки Естонія не має розмежування на проникнення у житло і приміщення, сховище, тощо там відповідальність настає за *крадіжку, якщо вона вчинена шляхом вторгнення* (п. 8), ч.(2) § 199). У п. 2 розділу (стаття) 205 «Крадіжка» Кримінального кодексу Чеської Республіки закріплено відповідальність за *привласнення речі іншого, заволодіння нею разом із здійсненням акту злочину і проникнення*.

В законодавстві тих держав де нормативно закріплено відповідальність за крадіжку, поєднану з проникненням саме з житла, дається різне розуміння останнього. Це може бути і кімната (Литва), квартира (Латвія, Німеччина), жиле приміщення (Казахстан, Франція) житло (Україна, Грузія Вірменія, Туркменістан, Таджикистан, Узбекистан, Азербайджан, Білорусь, Киргизія).

Етимологічно житло є складовою поняття «приміщення», але вирізняється від нього своїми специфічними ознаками. Звертають на себе увагу норми щодо відповідальності за крадіжку в яких не має вказівки на крадіжку із житла, як виокремленого місця вчинення крадіжки, що має свої специфічні ознаки. Так у кримінальному законодавстві Литви, відповідальність настає за *незаконне проникнення в приміщення, сховище або на охоронювану територію*.

Треба зазначити, що злочин з ознаками «крадіжка, поєднана з проникненням» існує не в усіх зарубіжних кримінальних кодексах. Наприклад, у кримінальному законодавстві Болгарської республіки статтями 195 та 196 УК визначаються види, умови, способи і засоби вчинення крадіжки та відповідальність за них, але окремо відповідальності за місцем скоєння (житло) та способом (проникнення) крадіжки не має. Так за ст. 195 закріплено покарання на строк від одного до десяти років, якщо крадіжку було скоєно скоєно шляхом руйнування, пошкодження, або підризу загороджень, які міцно побудовані для захисту людей або майна (п. 3 ст. 195) або якщо для здійснення крадіжки використовувався автомобіль, технічні засоби або спеціальна послідовність дій (п. 3 ст. 195).

У законодавстві Німеччини [19] § 244 у абз. 1 № 3 закріплюється відповідальність за *вчнення крадіжки, з при якій особа вривається в квартиру для здійснення злочину, із застосуванням підробленого ключа чи іншого інструмента, який не призначений для належного її відкриття, або залишається прихованою у квартирі*. Закон Німеччини розрізняє і крадіжку із домівки або із сім'ї (§247), кримінальне переслідування за яку настає на підставі заяви потерпілого.

Беручи до розгляду крадіжку в законодавстві Німеччини, то тут, як і в законодавстві Великої Британії, йде диференціювання на *крадіжку вчинену через про-*

никнення в замкненій простір, яке відноситься до переліку обставин, що можуть враховуватися як обтяжуючі обставини при призначенні покарання за здійснення крадіжки (§ 243 КК ФРН) і кваліфікований склад крадіжки (§ 244 КК ФРН) шляхом проникнення у житло. Підставою для посилення відповідальності за такий злочин бачиться в тому, що злочинець скоює вторгнення в інтимну сферу потерпілого. Крім того, такі злочини часто пов'язані з насильством і вандалізмом [20, с. 149]. З цим твердженням не можна не погодитись, бо перше, що бачить жертва крадіжки, поєднаної з проникненням у житло (не завжди, але є типовим) – це повний безлад. Адже при скоєнні даного виду крадіжки вчиняють дії, які не охоплюються умислом (пошкодження дверей, вікон, оздоблення, предметів вжитку) а також неповага до певного, сакрального для господаря, майна.

Звертає на себе увагу і неоднаковість оцінки суспільної небезпечності за місцем скоєння крадіжки поєднаної із проникненням. Так за ст. 158 КК РФ крадіжка поєднана з проникненням у житло (ч. 3) є більш кваліфікованим злочином, поряд з проникненням у інше приміщення чи сховище (ч. 2). Більше покарання за крадіжку з проникненням у житло передбачено і кримінальним законодавством Грузії. Якщо ч. 2 ст. 177 КК Грузії крадіжка, вчинена з незаконним проникненням в приміщення або інше сховище карається позбавлення волі від трьох до п'яти років, то за крадіжку з незаконним проникненням у житло, що закріплена ч. 3 ст. 177 КК Грузії, покарання збільшується практично в двічі – від чотирьох до семи років.

Шляхом посилення відповідальності за розглядувану нами кваліфіковану крадіжку пішли і у Франції. У КК Франції станом на 2005 рік [21] п. 6 ст. 311–4 крадіжка каралася 5 роками позбавлення волі і штрафом у розмірі 75 000 євро, якщо вона скоєна в приміщеннях, які використовуються в якості місця проживання, або в приміщеннях, які призначені для зберігання грошових коштів, цінних паперів, товарів або обладнання шляхом обману, злому або проникненню. З того часу відбулися зміни і, на сьогодні, кримінальним законодавством Франції відповідно до п. 6 ст. 311–4 крадіжка, як і раніше, карається позбавленням волі на строк до 5 років і штрафом у розмірі 75 000, скоєна у жилому приміщенні або місці, яке використовується або призначене для зберігання грошових коштів, цінних речей, товарів або матеріалів, але покарання збільшується до 7 років позбавлення волі і штрафом у розмірі 100 000 євро, якщо зазначене вище вчиняється шляхом обману, злому або проникнення (п. 3 ст. 311–5). Тобто прослідковується диференціація розглядуваного нами виду крадіжки, і посилення відповідальності відповідно способу вчинення: «шляхом обману, злому або проникнення». Одним із факторів посилення відповідальності за розглядуваний злочин є, виходячи із статистичних даних evrostat, збільшення у Франції з 2008 р. по 2016 р кількості крадіжок зі зломом приватних житлових приміщень на майже 40%.

У багатьох розглянутих нами зарубіжних кримінальних законодавствах крадіжка карається штрафом, виправними роботами, обмеженням волі, арештом і позбавленням волі. А при призначенні покарання за крадіжку, з ознаками про-

никнення, не зважаючи на більш сурову санкцію порівняно із простою крадіжкою і обов'язково закріплене покарання у виді позбавлення волі, теж можуть застосовуватися більш гуманні види покарання. Наприклад, у санкціях кримінально-правових норм зарубіжних держав, що закріплюють відповідальність за крадіжку з кваліфікуючими ознаками проникнення у житло, зважаючи на тяжкість вчиненого, можуть застосовуватися альтернативні покарання: у Білорусі – штраф, або виправні роботи, або арешт, або обмеження волі; Узбекистан – штраф, або виправні роботи, або обмеження волі; Молдові – штрафом, або неоплаченою працею на користь суспільства; Азербайджані – обмеженням волі; Казахстан – штраф, або виправні роботи, або залучення до громадських робіт, обмеження волі; Естонія – штраф; Литва – штраф, арешт, обмеження волі; Чехія – заборона діяльності, або конфіскація речей або іншого майна. Латвія – позбавлення волі або тимчасове позбавлення волі або комунальне обслуговування або штраф із або без конфіскації. Таджикистан і Киргизія – штраф, позбавлення волі і штраф; Туркменістан: позбавлення волі с конфіскацією майна або без такої; Франція – позбавлення волі і штраф. Призначення покарання за розглядувану нами кваліфіковану крадіжку з кваліфікуючими ознаками проникнення у житло виключно у виді позбавлення волі застосовується у Грузії, Німеччині і в Україні [22, с. 9].

Одним з найсуворіших покарань за вчинення розглядуваної крадіжки у вигляді позбавлення волі до 10 років передбачається Кримінальним кодексом Німеччини, до 8 років – Туркменістан; Грузія, Франція – 7 років; до 6 років (Литва, Вірменія, Україна) до 5 років – Естонія, Казахстан, Таджикистан, Узбекистан, Азербайджан, Киргизія; до 4 років – Молдова, до 3 років – Білорусь. Найм'якшим серед вивчених нами країн є покарання у виді позбавлення волі до 2-х років у Чехії.

Але треба зважати, що, наприклад, у тому ж законодавстві Франції за вчинення крадіжки організованою бандою передбачено покарання у виді позбавлення волі строком 15 років і штрафом 150 000 тис євро.

Як бачимо, в Україні не саме ліберальне покарання за розглядуваний нами вид крадіжки порівняно з іншими, проаналізованими кримінальними законодавствами, що мають більш різноманітне альтернативне позбавленню волі покарання. Але, на сьогодні, воно значно менше ніж було закріплено попереднім КК 1960 року, за яким крадіжка з проникненням у житло каралася від трьох до десяти років.

Порівнявши покарання за даний злочин, можемо зазначити, що, загалом, воно має достатньо індивідуальний характер, і в кожній окремій державі має свої особливості виходячи із суспільного устрою, не зважаючи на зовнішні впливи напівуніфікованих правових надсистем, історичної спадщини комуністичної ідеології та ін.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що у більшості проаналізованих законодавствах зарубіжних країн закріплено кримінальну відповідальність

за крадіжку в сфері забезпечення охорони та недоторканності майна, яке знаходиться у житлі, що виражається як в закріпленні у кримінально-правовій нормі зарубіжних держав і міждержавних узагальнюючих документах (Міжнародної класифікації злочинів для статистичних цілей (ICCS). Загальним для кримінального законодавства всіх зарубіжних країн, які розглядалися в дослідженні, також, можна зазначити і визнання даного кваліфікованого виду крадіжки, як найтяжчого, поряд з простою крадіжкою та іншими її видами. Розглядуваний нами кваліфікований вид крадіжки закріплюється у зарубіжних кримінальних законодавствах як у формі окремої статті так та, що більш поширено, як складова норми (частина чи пункт статті), що закріплює відповідальність за крадіжку. Спостерігається виокремлення крадіжки поєднаної з проникненням у житло з поміж інших видів не тільки крадіжки, а і «крадіжки з проникненням» і посилення відповідальності за останню, що виражається в суворішому покаранні і свідчить про більш високу суспільну небезпечність. Не дивлячись на особливості у визначенні крадіжки, в державах з різним правовими системами, крадіжка, вчинена з «проникненням», «вторгненням», «пограбленням» завжди виступає кваліфікованим або особливо кваліфікованим злочином, що тягне застосування більш суворого покарання. При цьому, на відмінність від кримінального законодавства України, в якому ступень суспільної небезпечності крадіжки, пов'язаної з проникненням в житло однаковий (передбачений однією частиною відповідної статті) зі ступенем суспільної небезпечності крадіжки в разі проникнення в інше приміщення чи сховище, кримінальні закони деяких держав не ставлять знак рівності між житлом, приміщенням та сховищем. На наш погляд позиція вітчизняного законодавства є більш привабливою та обґрунтованою, тому що базується на конституційному праві людини на недоторканність її житла, при цьому ст. 30 Конституції України наголошує про недоторканність не лише житла, а й іншого володіння особи. Хоча глобальні міжнародні процеси з захисту приватності людини сприяли розумінню відмінності житла, як виду приміщення, від інших місць скоєння крадіжки з проникненням, своїми функціональним і специфічними особливостями чинний КК України в цьому питанні займає правильну позицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

- [1] Danilyan O. G., Dzeban A. P., Kalynovskyi Yu. Yu., Kovalenko I. I., Melyakova J. V., Danilyan V. O. (2020) Value determinants of the information security of a democratic state. *Revista Inclusiones*. Volumen 7. №2. P. 457–473.
- [2] Cherniavskiy, S. S., Holovkin, B. M., Chornous, Y. M., Bodnar, V. Y., Zhuk, I. V. (2019) International cooperation in the field of fighting crime: Directions, levels and forms of realization (2019) *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 22 (3), 1–11 p.
- [3] Tacij, V. J., Tjutjugin, V. I., Grodeckij, J. V. (2014) Conceptual model establish responsibility for offense in the legislation of Ukraine (draft). *Criminology Journal of Baikal National University of Economics and Law*, 2014 (3), pp. 166–183.

- [4] Дудченко В. В. Багатофункціональні властивості порівняльного правознавства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. №29. С. 18–24.
- [5] Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Т. 1. Тула: Автограф, 2001. 800 с.
- [6] Shevchuk, V. M. (2020). Methodological problems of the conceptual framework development for innovation studies in forensic science. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(2), 170–183.
- [7] Джужа О. М. Порівняльна кримінологія та її місце і роль у вивченні та аналізі злочинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 281–285.
- [8] Holovkin B. M., Vasylynychuk V. I., Oliinyk O. S., Rubashchenko M. A. Criteria and basic signs of the lawful protection of the person's interests from socially dangerous encroachment as a factor, which excludes criminality of an act: International experience. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Iss. 4. P. 1–12.
- [9] Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи в сучасному світі. Харків: Право, 2015. 352 с.
- [10] Іванчишин Р. І. Правова система України як різновид романо-германської правової сім'ї, (06 грудня 2018 р.) / Юридична науково-практична інтернет конференція URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1987%3A071218-20&catid=228%3A122018-1&Itemid=282&lang=en (дата звернення: 10.09.2021).
- [11] Борисов В. И., Батыргареева В. С. Другие уголовно-правовые последствия совершения общественно опасного деяния. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*. 2014. №4. С. 125–139.
- [12] Criminal Code of the Republic of Belarus URL: https://www.legislationline.org/download/id/8314/file/Belarus_CC_1999_am2019_ru.pdf
- [13] Criminal Law of the Republic of Latvia (1998, amended 2018) (English version) URL: https://www.legislationline.org/download/id/8266/file/Latvia_CC_1998_am2018_en.pdf
- [14] Criminal Code of the Republic of Estonia URL: https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am2019_en.pdf
- [15] Курт Бартол Психология криминального поведения. ОЛМА Медиа Групп, 2004. 352 с.
- [16] Recorded offences by offence category – police data (crim_off_cat). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS). Compiling agency: European Commission – Eurostat URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_off_cat_esms.htm#stat_pres1573483624892 (дата звернення: 10.09.2021).
- [17] Международная классификация преступлений для статистических целей (ICCS) URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ICCS/Russian_iccs_2016_web.pdf (дата звернення: 10.09.2021)
- [18] Кримінальний Кодекс Республіки Молдова URL: https://www.legislationline.org/download/id/8276/file/Moldova_CC_2002_am2018_ru.pdf
- [19] Criminal Code of the Federal Republic of Germany URL: https://www.legislationline.org/download/id/8253/file/Germany_CC%20am2019_de.pdf
- [20] Тариканов, Д. В. Кража в судебной практике ФРГ. *Известия вузов. Правоведение*. 2012. №4. С. 133–157.
- [21] Criminal Code of the French Republic (as of 2005) (English version) URL: https://www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf

- [22] Lapkin A., Maryniv V., Yevtieieva D., Stolitnii A., Borovyk A. Compensation for damage caused by offenses as the way of protection of victims' right (on the example of Ukraine): the economic and legal aspects. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019 Vol. 22, Iss. 3. P. 1–10

REFERENCES

- [1] Danilyan O. G., Dzeban A. P., Kalynovskyi Yu. Yu., Kovalenko I. I., Melyakova J. V., Danilyan V. O. (2020). Value determinants of the information security of a democratic state. *Revista Inclusiones*, 7(2), 457–473.
- [2] Cherniavskiy, S. S., Holovkin, B. M., Chornous, Y. M., Bodnar, V. Y., Zhuk, I. V. (2019). International cooperation in the field of fighting crime: Directions, levels and forms of realization. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 22(3), 1–11.
- [3] Tacij, V. J., Tjutjugin, V. I., Grodeckij, J. V. (2014) Conceptual model establish responsibility for offense in the legislation of Ukraine (draft). *Criminology Journal of Baikal National University of Economics and Law*, 3, 166–183.
- [4] Dudchenko V. V. (2006) Multifunctional properties of comparative jurisprudence. *Current issues of state and law*, 29. 18–24.
- [5] Tagantsev N. S. (2001). Russian criminal law. T. 1. Tula: Autograph.
- [6] Shevchuk, V. M. (2020). Methodological problems of the conceptual framework development for innovation studies in forensic science. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(2), 170–183.
- [7] Dzhuzha O. M. (2015). Comparative criminology and its place and role in the study and analysis of crime. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 1, 281–285.
- [8] Holovkin B. M., Vasylynchuk V. I., Oliinyk O. S., Rubashchenko M. A. (2019). Criteria and basic signs of the lawful protection of the person's interests from socially dangerous encroachment as a factor, which excludes criminality of an act: International experience. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory*, 22(4), 1–12.
- [9] Lukyanov D. V. (2015). Religious legal systems in the current world. Kharkiv: Pravo.
- [10] Ivanchyshyn R. I. (2018). The legal system of Ukraine as a kind of Romano-Germanic legal family. *Legal scientific-practical Internet conference*. Retrieved from http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1987%3A071218-20&catid=228%3A122018-1&Itemid=282&lang=en (appeal date: 10.09.2021).
- [11] Borisov V. I., Batyrgareeva V. S. (2014). Other criminal law consequences of committing a socially dangerous act. *Criminological journal of the Baikal State University of Economics and Law*, 4, 125–139.
- [12] Criminal Code of the Republic of Belarus. Retrieved from https://www.legislationline.org/download/id/8314/file/Belarus_CC_1999_am2019_ru.pdf
- [13] Criminal Law of the Republic of Latvia. Retrieved from https://www.legislationline.org/download/id/8266/file/Latvia_CC_1998_am2018_en.pdf
- [14] Criminal Code of the Republic of Estonia. Retrieved from https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am2019_en.pdf
- [15] Kurt Barthol. (2004). Psychology of Criminal Behavior. OLMA Media Group.
- [16] Recorded offences by offence category – police data (crim_off_cat). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS). Compiling agency: European Commission –

- Eurostat. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_off_cat_esms.htm#stat_pres1573483624892 (appeal date: 10.09.2021).
- [17] International Classification of Crime for Statistical Purposes (ICCS). Retrieved from https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ICCS/Russian_iccs_2016_web.pdf (appeal date: 10.09.2021).
- [18] Retrieved from Moldova. Retrieved from https://www.legislationline.org/download/id/8276/file/Moldova_CC_2002_am2018_ru.pdf
- [19] Criminal Code of the Federal Republic of Germany. Retrieved from https://www.legislationline.org/download/id/8253/file/Germany_CC%20am2019_de.pdf
- [20] Tarikanov D. V. (2012). Theft in the judicial practice of the Federal Republic of Germany. *Proceedings of universities. Jurisprudence*, 4, 133–157.
- [21] Criminal Code of the French Republic (2005). Retrieved from https://www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf
- [22] Lapkin A., Maryniv V., Yevtieieva D., Stolitnii A., Borovyk A. (2019). Compensation for damage caused by offenses as the way of protection of victims' right (on the example of Ukraine): the economic and legal aspects. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory*, 22(3), 1–10.

Микола Іванович Панов

Доктор юридичних наук, професор
Академік Національної академії правових наук України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна
Професор кафедри кримінального права № 2
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна

Сергій Олександрович Харитонов

Доктор юридичних наук, доцент
Завідувач кафедри кримінального права № 2
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна

Світлана Василівна Панова

Молодший науковий співробітник
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
61002, вул. Пушкінська, 49, Харків, Україна

Mykola I. Panov

Doctor of Law, Professor
Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Professor of the Department of Criminal law №2
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 PushkinskaStr., Kharkiv, Ukraine

Sergiy O. Kharytonov

Doctor of Law, Associate Professor
Head of the Department of Criminal law №2
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 PushkinskaStr., Kharkiv, Ukraine

Svitlana V. Panova

Junior researcher of Criminological research department
Academician Stashis Scientific Research Institute for
the Study of Crime Problems National Academy
of Law Sciences of Ukraine
61002, 49 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Панов М. І., Харитонов С. О., Панова С. В. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного кримінального законодавства щодо відповідальності за крадіжку з проникненням у житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 2. С. 275–291.

Suggested Citation: Panov, M. I., Kharytonov, S. O., & Panova, S. V. (2022). Comparative Legal Analysis of Foreign Criminal Legislation on Liability for Theft With Penetration into Housing. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29 (2), 275–291.

Стаття надійшла / Submitted: 15/04/2022

Доопрацьовано / Revised: 21.05.2022

Схвалено до друку / Accepted: 05.07.2022